

Raport podsumowujący badania w działaniu – wsparcia eksperckiego dla placówki świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach

Spis treści

I.	Wstęp.....	3
II.	Identyfikacja problemów.....	4
	1. Gorsze wyniki w nauce.....	4
	2. Brak możliwości spędzania czasu w interesujący sposób.....	5
	3. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.....	10
	4. Ubóstwo absolutne.....	12
	5. Niskie budżety domowe i niedostępność do dóbr wyższych.....	14
	6. Problemy dotyczące Klubu Słonecznego, jako placówki świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach.....	17
III.	Diagnoza społeczna.....	18
IV.	Plan działań usprawniających funkcjonowanie Klubu Słonecznego jako placówki świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach.....	24
V.	Sprawozdania z realizacji działań.	28
VI.	Ewaluacja procesu.....	33

I. Wstęp

Placówki wsparcia dziennego to ważny i potrzebny element systemu wspierania rodziny mającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych. Placówki zapewniają wychowankom wszechstronne wsparcie: począwszy od potrzeb podstawowych, jak opieka, bezpieczeństwo, wyżywienie, poprzez pomoc w nauce, wsparcie emocjonalne w sytuacjach trudnych, aż po ciekawe zajęcia rozwojowe. W efekcie, dzięki uczęszczaniu do placówek, dzieci lepiej się zachowują, lepiej uczą, lepiej radzą sobie w grupie rówieśniczej, a także odkrywają swoje silne strony, nabierają poczucia własnej wartości. Placówki wsparcia dziennego działają pod różnymi nazwami: świetlice środowiskowe, ogniska wychowawcze, kluby, świetlice socjoterapeutyczne. Funkcjonowanie tego typu placówek reguluje Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wsparciu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Jednym z założeń tej ustawy jest stworzenie systemu pomocy rodzinom, które przeżywają kryzys – do realizacji tego zadania zobowiązane są gminy. Wspieraniu rodziny służyć mają różne działania – jednym z nich jest organizacja placówek wsparcia dziennego. Ustawa stanowi, że „w celu wsparcia rodziny dziecko może zostać objęte opieką i wychowaniem w placówce wsparcia dziennego”. Placówki wsparcia dziennego organizują rozmaite zajęcia – sportowe, rekreacyjne, kulturalne, pomagają w nauce, rozwijają zainteresowania. Współpracują ze szkołami, pomocą społeczną, kuratorami rodzinnymi oraz innymi instytucjami pomagającymi dziecku i rodzinie. Świetlice są czasem ostatnim ratunkiem dla dzieci, których rodziny nie radzą sobie ze swoimi trudnościami.

Obowiązek stworzenia systemu opieki nad dzieckiem i praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych, w tym tworzenie i zapewnienie funkcjonowania placówek wsparcia dziennego, spoczywa na samorządach gminnych. Aby prawidłowo spełniały one swoją rolę konieczne jest podjęcie następujących działań: diagnozowanie i analizowanie potrzeb w zakresie wsparcia rodzin; dostosowanie deklarowanej formy funkcjonujących placówek wsparcia dziennego do możliwości finansowych gminy; dążenie do objęcia dożywianiem dzieci we wszystkich placówkach wsparcia dziennego; umożliwienie wychowawcom pracującym w placówkach wsparcia dziennego uczestnictwa w szkoleniach; promowanie wolontariatu na rzecz pracy z dziećmi w placówkach wsparcia dziennego.

II. Identyfikacja problemów

W oparciu o całoroczne działania pracowników Fundacji Możesz Więcej, tj. coacha, pedagoga i animatora w ramach realizacji badań w działaniu, obserwacji funkcjonowania modelowych placówek działających w systemie pomocy społecznej w Warszawie podczas wizyty studyjnej, który powinien być rozwiązany w oparciu o realizację „Schematu działania Świetlicy Środowiskowej w Starachowicach”, a mianowicie – niewystarczająca liczba świetlic środowiskowych oferujących wsparcie opiekuńczo-wychowawcze dla dzieci i młodzieży. Istotnym problem jest także zagrożenie wykluczeniem społecznym, patologiami i uzależnieniami.

Wśród problemów szczegółowych z jakimi mamy do czynienia, a które w oparciu o „Schemat działania Świetlicy Środowiskowej w Starachowicach” należy zniwelować i które zostały zdiagnozowane również w Gminnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Starachowice na lata 2016-2025 są:

1. Gorsze wyniki w nauce.
2. Brak możliwości spędzania czasu w interesujący sposób.
3. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.
4. Ubóstwo absolutne.
5. Niskie budżety domowe i niedostępność do dóbr wyższych.

1. Gorsze wyniki w nauce

W ramach doświadczeń w pracy z wychowankami Klubu Słoneczko, jako placówki świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach pedagog, coach i animator zaobserwowali, że dzieci do niej uczęszczające mają w większości problemy z nauką i uzyskują gorsze wyniki w nauce. Niejednokrotnie niepowodzenia dzieci w szkole wiążą się ściśle z jego sytuacją rodzinną, atmosferą życia rodzinnego i sytuację społeczną dziecka w rodzinie. Te czynniki mają silny wpływ na osobowość i poziom sprawności umysłowej dziecka. Najbardziej niekorzystna dla dziecka jest taka struktura rodziny, która powoduje obniżenie jej prestiżu w opinii społecznej (może to być np. dziecko wychowywane przez samotną matkę, co jest w naszym społeczeństwie, często potępiane i wytykane palcami).

Dziecko wychowujące się w rodzinie nie mającej uznania w oczach otaczającego ją środowiska ma poczucie gorszości, łatwiej się frustruje i ma ogólnie gorsze samopoczucie, co prowadzi do zaniku chęci do uczenia się. Równie niekorzystnym czynnikiem dla dziecka

są wszelkie sytuacje rodzinne przez dłuższy czas nie unormowane - np. przedłużające się sprawy rozwodowe - oraz nagłe zmiany w warunkach rodzinnych (np. odejście ojca). Dziecko traci wtedy poczucie kontroli nad własnym życiem, jest zestresowane, niepewne swojej przyszłości - taka atmosfera z pewnością nie przyczynia się do chętnego zdobywania wiedzy w szkole. Sama struktura rodzinna nie jest czynnikiem niepowodzenia dziecka w szkole, ale taka, która powoduje brak stabilizacji stosunków uczuciowych między rodzicami a dzieckiem, np. nie zawsze odejście ojca może powodować zachwianie stabilizacji uczuciowej między nim a dzieckiem - gdy tak się nie stanie, dziecko może w ogóle nie obniżyć swoich wyników w nauce. Rodziny korzystające z oferty Klubu Słoneczko, to przede wszystkim rodziny wielodzietne. Przekłada się to na to że, że rodzice mniej pieniędzy przeznaczają na wykształcenie dzieci, nie są należycie dopilnowane oraz mają one poświęcane mniej uwagi rodzicielskiej. Duże znaczenie w prawidłowym funkcjonowaniu dziecka ma opieka matki, jej zainteresowanie i uczucie. Niekorzystna jest dla dziecka ciągle nieobecność matki, brak zainteresowania sprawami dziecka, praca na zmiany.

Jak wynika z rozmów pracowników Fundacji Możesz Więcej z dziećmi oraz rodzicami, niejednokrotnie atmosfera panująca w rodzinach dzieci jest stanowczo zła. W tych rodzinach można spotkać pijaństwo, przestępstwo, złe pożycie małżonków, nieadekwatne środki wychowawcze, brak zgodności między rodzicami co do sposobu wychowania. Najczęściej jednak występuje w tych rodzinach przemoc i brak zainteresowania dziećmi. Odrzucenie przez rodzica powoduje zaburzenia emocjonalne dziecka, co jest z kolei powodem obniżenia efektów uczenia się.

Niekorzystnymi dla powodzeń szkolnych dziecka są zaburzone relacje między rodzicami a dzieckiem, np. problem samotnej matki. Istnieje zbyt duża więź matki z dzieckiem i przedwczesne obarczanie go problemami dorosłych - może być to czynnikiem niepowodzenia w szkole. Brak opieki rodzicielskiej, rozwód rodziców, kłótnie domowe, nieślubne pochodzenie dziecka, śmierci matki lub ojca to bardzo istotne czynniki wpływające na psychikę dziecka, a co za tym idzie - na jego wyniki w nauce.

2. Brak możliwości spędzania czasu w interesujący sposób.

Starachowice są miastem, w którym jest niewystarczająca ilość miejsc i placówek, w których dzieci i młodzież mogłyby bezpłatnie, w interesujący sposób spędzić czas wolny i rozwijać swoje zainteresowania. W mieście znajduje się jedno kino, jedna pływalnia, brak

jest teatru, brakuje takich miejsc jak kręgielnia, ścianki wspinaczkowe, miejsc, które za niewielką opłatą mogłyby uzupełniać czas wolny dzieci i rozwijać ich zainteresowania.

Jednym z nielicznych miejsc tego typu jest Klub Słoneczko, jako placówka świadcząca zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach, gdzie dużą uwagę przywiązuje się do potrzeb, zainteresowań i oczekiwań dzieci. Trzeba pamiętać o tym, że czas wolny dzieci ma dla nich szczególne znaczenie. Umiejętnie wykorzystywany przez dziecko stymuluje jego wszechstronny rozwój, sprzyja poszukiwaniu własnej tożsamości i samoświadomości. Dziecko dokonując prostych wyborów w codziennych działaniach, w sposobach spędzania czasu wolnego, przystosowuje się do dokonywania wyborów w dorosłym życiu. Przemyślana organizacja zajęć popołudniowych i prawidłowe wykorzystanie przez dzieci czasu wolnego to niezbędne warunki do wychowania najmłodszych na ludzi mądrych, zdolnych i kulturalnych. Istotnym zadaniem wychowania w czasie wolnym jest nauczenie dziecka podejmowania wartościowych decyzji dotyczących spędzania czasu. W Klubie Słoneczko jako placówce świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach dzieci mają możliwość podejmowania decyzji odnośnie spędzania czasu wolnego, mogą wysuwać swoje propozycje, które są rozpatrywane z wychowawcą. Tym samym dzieci już od najmłodszych lat uczą się podejmowania decyzji, analizowania tego co chcą robić, co jest dla nich najlepsze i najbardziej wartościowe.

Sposób spędzania czasu wolnego przez dziecko ma wpływ na jego zachowanie, a nawet życie w późniejszym okresie. Żyjemy w epoce, w której praca ludzka wymaga bardzo dużo bystrości, inwencji, inteligencji, pełnej psychicznej sprawności. Dlatego sposób wykorzystania czasu wolnego ma w tym kontekście duże znaczenie. W czasie wolnym kształtuje się wiele nawyków, upodobań, bardzo ważnych w przyszłej nauce czy pracy. Praktyka wykazuje, że dzieci mają poważne problemy z zagospodarowaniem tego czasu. Psycholodzy twierdzą, że wzorce panujące w rodzinie, w tym i wzorce korzystania z czasu wolnego, w decydującym stopniu wpływają na ich osobowość. Wpływ rodziców jest tym większy, im młodsze są dzieci. Ważne jest także, aby rodzice zostawiający dziecku znaczną swobodę w spędzaniu czasu wolnego interesowali się z kim, gdzie i jak spędza ono ten czas. Wielkim darem, który można ofiarować dziecku jest zabawa. Dzieci, które uczęszczają do Klubu Słoneczko lubią się bawić. Dobrym pomysłem realizowanym w klubie są zajęcia: majsterkowanie, gotowanie, prace plastyczne. Wspaniałym rozwiązaniem jest spędzanie czasu wolnego w ruchu na świeżym powietrzu. Różne formy aktywności fizycznej, jak

np.: gra w piłkę, jazda na rowerze, biegi, spacer, nie powinny być wypierane przez komputer czy telewizor. Czas przebywania wychowanków na powietrzu zależy od pory roku i wieku dziecka. W okresie jesieni i zimy większość dzieci w młodszym wieku szkolnym przebywa na powietrzu około 1 godziny dziennie, wiosną i latem około 3 – 4 godzin dziennie. Wychowanie człowieka zdrowego fizycznie wymaga zapewnienia dziecku równowagi pomiędzy aktywnością umysłową a fizyczną. Dlatego też po nauce – zajęciach obciążających umysł dziecka, wskazane jest spędzanie czasu wolnego w ruchu na świeżym powietrzu. Zaowocuje to lepszą sprawnością fizyczną, poprawą odporności, zgrabną sylwetką, zwiększeniem sił, dotlenieniem organizmu, poprawą samopoczucia i stanu zdrowia.

Sposoby i formy spędzania czasu wolnego pozostają też w ścisłej zależności ze środowiskiem kulturowym, do którego można zaliczyć: osiągnięcia w nauce i technice, sztuce i literaturze oraz tradycje kulturowe, obyczaje, normy społeczne, dorobek materialny (np. rodzaj i charakter zabudowy, obiekty zabytkowe, rozwiązania komunikacyjne). Środowisko kulturowe zapewnia także interesujące i wartościowe formy aktywności możliwe do zrealizowania w czasie wolnym. Duże znaczenie mają także moda, styl życia oraz wzorce płynące z mass mediów. Największy jednak wpływ na treść i formę spędzania czasu wolnego przez dzieci ma środowisko społeczne, a nim szczególnie: rodzina, grupa rówieśnicza oraz instytucje zajmujące się zawodowo organizacją wolnego czasu. Rodzina ma fundamentalne znaczenie w procesie przygotowania dzieci do efektywnego wykorzystywania swojego czasu, z niej także czerpane są pierwsze wzorce odpoczynku i relaksu. Wychowanie w rodzinie powinno nauczyć młodego człowieka umiejętności racjonalnego spędzania wolnego czasu, dokonywania wartościowych i sensownych wyborów. Wymagania stawiane dziecku w sposób prawidłowy wytyczają drogę postępowania oraz stanowią istotny element organizacji życia, związany z poświęcaniem odpowiedniej ilości czasu na pracę i naukę, wypoczynek i zabawę. Ogólna kultura domu rodzinnego, ale też wykształcenie rodziców i charakter spędzenia przez nich czasu wolnego, wpływa na kształtowanie zainteresowań, ulubionych form zajęć i rozrywki dzieci oraz na rozwijanie uzdolnień. W Klubie Słoneczko, jako placówce świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach jedną z form zajęć są warsztaty przeznaczone zarówno dla dzieci jak i ich dla rodziców. Są to zabawy czy warsztaty tematyczne, np. wspólne wykonywanie danej pracy plastycznej czy wspólne przyrządzanie posiłków. Mają one charakter integracyjny a ich celem jest zacieśnienie więzi rodzic – dziecko. Podczas wspólnych warsztatów dzieci i rodzice mają możliwość

pokonywania trudności i wzajemnego zrozumienia. Zajęcia są tak zorganizowane, że nie tylko dziecko wykonuje polecenia rodzica, ale także rodzic - dziecka. Rodzice mają okazję zobaczenia swoich dzieci w innym świetle i stworzenia nowych nici porozumienia. Znajdują też wskazówki, jak twórczo spędzać czas z dziećmi (bez komputera i telewizji), jak z nimi rozmawiać, w jaki sposób ustalać zasady, unikać kłótni oraz stwarzać okazje do wspólnej dyskusji. Z rozmów z rodzicami wynika, że takie warsztaty rodzinne są bardzo pozytywnie odbierane zarówno przez rodziców jak i dzieci. Warsztaty to także dobry sposób na integrację zespołu rodziców.

Drugą grupą społeczną, która, zaraz po rodzinie, wywiera na dzieci najsilniejszy wpływ – jest grupa rówieśnicza. Dzieci wykazują zainteresowanie kontaktami z rówieśnikami już od trzeciego roku życia. Zabawa w gronie rówieśników rozwija pozytywne postawy i cechy charakteru, takie jak: koleżeństwo, uprzejmość, oddanie innym, sprzyja także przyjaznemu nastawieniu do ludzi. Dziecko uczy się współdziałania i współzawodnictwa oraz pełnienia rozmaitych ról. W grupie rówieśniczej dziecko musi często postawę egocentryczną zamienić na poświęcenie, wspólne działania, radość i zainteresowania. Ma także możliwość porównywania swojego zachowania z zachowaniem innych dzieci.

W Klubie Słoneczko jako placówce świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach przebywają dzieci w wieku od 5 roku życia do 16-tego roku życia. Zajęcia planowane przez wychowawców dostosowane są do określonych grup wiekowych, dla starszej i młodszej. Z naszych obserwacji wynika, że dzieci niezależnie od wieku, potrafią ze sobą współpracować, mimo pojawiających się czasem konfliktów i nieporozumień. Aby otoczenie mogło pozytywnie stymulować wszechstronny rozwój dziecka i wpływać na wartościowe spędzanie czasu, powinno być:

- bezpieczne,
- łatwo dostępne,
- ułatwiające orientację i identyfikację.

Jeżeli forma i organizacja otoczenia jest zrozumiała, czytelna i rozpoznawalna, stwarza nieocenioną zachętę do spędzania w nim czasu. Otoczenie odpowiednio zorganizowane oferuje ramy dla różnorodnych działań i wydarzeń zaplanowanych i spontanicznych, w których mogą uczestniczyć dzieci.

Miejsca ogólnodostępne mają znaczenie w kształtowaniu postaw społecznych, nauki i zabawy, wspierają życie towarzyskie w grupach rówieśniczych. Na osiedlu Wzgórze

w Starachowicach znajduje się jeden ogólnodostępny plac zabaw. Czas spędzany w pobliżu miejsca zamieszkania jest doskonałą okazją, aby dzieci stopniowo wprowadzać w świat dorosłych. Dzieci powinny mieć możliwość przyglądania się i uczestniczenia w odpowiednim wymiarze w życiu miasta.

Kolejnym istotnym elementem czasu wolnego są mass media. W życiu i funkcjonowanie człowieka wkraczają multimedia, w tempie nieobserwowanym nigdy wcześniej. Otaczają nas dookoła różne urządzenia techniczne. W każdym domu znajduje się co najmniej jeden telewizor, komputer, wideo, a telefon komórkowy posiada co druga osoba w Polsce. Urządzenia te mają za zadanie prowadzić do rozwój i ułatwiać nam życie. Jednak coraz częściej możemy zaobserwować fakt, iż stają się formą spędzania czasu wolnego zarówno przez dzieci starsze jak i młodsze. Rodzice zadowoleni z tego, że dzieci mają zajęcie, czują się zwolnieni z obowiązku wspólnego spędzania czasu wolnego i wierzą w to, że media, dostarczając różnych informacji, wpływają na rozwój ich pociech. Dzieci spędzają wiele czasu przed telewizorem – statystyki podają, że od 4 do 6 godzin dziennie. Poprawnie zorganizowany odbiór programów TV, przy zachowaniu pewnych warunków, dostarcza dzieciom nowych wiadomości, rozwija ich słownictwo, pomaga w wiązaniu faktów w logiczną całość, rozwija zainteresowania, kształtuje postawy moralne, wyzwala chęć zabawy, rozwija twórczość plastyczną. Przede wszystkim programy muszą być dostosowane do wieku dzieci, czas oglądania ściśle określony, zaś obejrzany program omówiony i zinterpretowany. Podobnie przedstawia się sprawa gier komputerowych oraz ich wpływ na psychikę i zdrowie najmłodszych. Coraz więcej dzieci ma dostęp w domu do komputera, możliwość zabawy i obcowania z nim. Najwięcej czasu dzieci przeznaczają na gry komputerowe. Są one czynnością swobodną, zabawną, podejmowaną dla przyjemności, ale najczęściej bez efektywną. Gry wywołują bardzo silne emocje związane z dążeniem do osiągnięcia wygranej. Świat gier komputerowych jest odmienny od świata realnego. Jest to świat iluzji, w który dziecko zostaje wciągnięte. W związku z tym gry komputerowe niosą pewne zagrożenia dla niego. Należą do nich:

- ograniczenie kontaktów społecznych,
- zachęcanie do uczestnictwa w aktach przemocy,
- prezentowanie zachowań aspołecznych,
- oderwanie dziecka od rzeczywistości.

Długie korzystanie i granie na komputerze powoduje uczucie znużenia, zmęczenia, senności, złego samopoczucia. Aby uniknąć tych symptomów należy: kontrolować czas i treść gier, którymi bawi się dziecko, eliminować te, które zawierają agresję, brutalność. Wybierać gry, mające dużą wartość poznawczą i rozwijającą. Trzeba pamiętać, że multimedia nie zastąpią niewerbalnych środków wyrazu, takich jak: dotyk, mimika, ton głosu, uśmiech, nie zapewnią dziecku poczucia aprobaty i szacunku. Multimedia nie zastąpią bezpośrednich kontaktów z rodzicami, nauczycielami i rówieśnikami, nie zdołają potwierdzić wartości dziecka. Pokazują też, że przemoc może być atrakcyjna. Dlatego tym bardziej rodzice są zobligowani do ostrożnego dozowania dzieciom kontaktów ze światem wirtualnym. Rodzice świadomi zarówno pozytywnych, jak i negatywnych wpływów Internetu na dzieci, mając do wyboru, czy pozostawić dziecko w domu przed komputerem, czy pozwolić mu samemu bawić się na zewnątrz, wybierają najczęściej pierwsze rozwiązanie.

Z rozmów z rodzicami wynika, że niejednokrotnie stosują oni takie rozwiązania, choć jak wynika z przeświadczenia większości rodziców, uważają oni, że środowisko miejskie jest dla dziecka niebezpieczne, a komputer przyczyni się do jego wszechstronnego rozwoju. Dodatkowo gadzety, w które rodzice wyposażają dzieci, utożsamiane są z podniesieniem prestiżu i lepszym statusem społecznym. Jest to przejaw niezrozumienia i lekceważenia problemu, a dzieci zostają wciągnięte w wirtualną przestrzeń odciągającą od realnej grupy rówieśniczej i od bezpośrednich kontaktów. Dzieci coraz więcej czasu przeznaczają na zabawę w Internecie, znają więcej nowinek technicznych niż osoby dorosłe, ale ich umiejętność współdziałania jest gorsza. Konsekwencją może być nieprawidłowy rozwój dzieci, a także obniżenie jakości ich dorosłego życia.

3. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

Rolą rodziny jest zapewnienie dziecku opieki, gdyż z racji wieku nie jest ono w stanie samodzielnie sobie jej zapewnić, a także jego wychowanie w celu przygotowania dziecka do życia w społeczeństwie. Bezradność występować może także w kwestii prowadzenia gospodarstwa domowego – problem z zapewnieniem żywności, odzieży, mieszkania. Bezradności tej nie należy jednak mylić z problemem posiadania przez rodzinę niewystarczających środków finansowych na zabezpieczenie tych potrzeb, gdyż w tym wypadku niezaspokojenie ich nie musi występować w parze z nieprawidłowym pełnieniem funkcji opiekuńczo-wychowawczych. O bezradności w prowadzeniu gospodarstwa

domowego powinno mówić się w odniesieniu do rodzin, które posiadają wystarczające środki finansowe na zabezpieczenie podstawowych potrzeb, lecz środkami tymi dysponują w nieodpowiedni sposób. Najczęstsze problemy rodzin to, oprócz biedy, powiązane z tym zjawiskiem bezrobocie, niezaradność życiowa, nieumiejętność prowadzenia gospodarstwa domowego, uzależnienia, wielodzietność, samotne macierzyństwo, często także przemoc domowa. Trudno w tak skomplikowanej sytuacji określić dokładnie, co jest przyczyną, a co skutkiem.

W przypadku mieszkańców osiedla Wzgórze, jak i rodzin, które pracownicy Fundacji mieli okazję poznać w trakcie współpracy z Klubem Słonecznym stosunkowo często pojawiał się problem bezradności. Dotyczyło to głównie rodzin niepełnych bądź stanowiących formę opieki zastępczej. Opiekunowie wychowujący dziecko, lecz nie będący ich biologicznymi rodzicami mają problem ze zdobyciem zaufania podopiecznego jak i wyciąganiem konsekwencji w pewnych sytuacjach. Dziecko nie uznaje władzy rodzicielskiej opiekunów, nie przestrzega ogólnie panujących zasad poprawnego zachowania, buntuje się i sprawia problemy wychowawcze. Ciężko poradzić sobie z taką sytuacją bez pomocy specjalisty (psychologa bądź asystenta rodziny z pomocy społecznej). Rodziny wielodzietne najczęściej dotknięte są dysfunkcjami ubóstwa, bezrobocia i alkoholizmu jednego lub dwojga rodziców, a często już i samych dzieci. W rodzinach wielodzietnych, niepełnych, dotkniętych ubóstwem i alkoholizmem pracownicy socjalni mają styczność z zauważalną bezradnością w sprawach opiekuńczo – wychowawczych jak i problemem z prowadzeniem gospodarstwa domowego. Podobny problem dotyczy rodzin młodych, a wręcz bardzo młodych, które często związane są zbyt wczesnym i nieplanowanym podjęciem decyzji o potomku i małżeństwie. W rodzinach nagminnie występuje problem finansowy jak i niewiedzy o świadomym macierzyństwie, który jest również przyczyną stanu wielodzietności w następstwie prowadzącego do ubóstwa, nierzadko rozbicia rodziny, alkoholizmu i problemów z dziećmi.

Problemy opiekuńczo-wychowawcze wśród rodzin z Osiedla Wzgórze przejawiają się w wynikach w nauce ich dzieci. Podczas obserwacji w Klubie Słonecznym, a także w trakcie zajęć realizowanych na placu zabaw pracownicy Fundacji często poruszali temat szkoły, nauki, prac domowych. Sytuacja większości dzieci nie była zadowalająca. Mieli oni problem z ocenami, promocją do następnej klasy, odrabianiem lekcji. Na prośbę pedagoga i animatora młodzi ludzie przynosili swoje pomoce naukowe w celu uzupełnienia zaległości w lekcjach. Poziom ich wiedzy nie zawsze był odpowiedni w stosunku do przerabianego materiału.

Istotną rolę odgrywał tu brak pomocy ze strony rodziców czy prawnych opiekunów. Nie zawsze wynikało to z braku zainteresowania problemami dziecka, często chodziło o brak umiejętności rodziców. Wychowankowie mieli również problem z dostępem do pomocy naukowych takich jak dodatkowa literatura czy Internet. W Klubie Słonecznym niestety nie ma stanowisk komputerowych, przy których dzieci mogłyby samodzielnie szukać informacji.

4. Ubóstwo absolutne

Za ubóstwo określa się stan, w którym jednostce, czy grupie osób brakuje środków na zaspokojenie potrzeb uznanych w danej kulturze i społeczeństwie za podstawowe. Potrzeby podstawowe rozumiane tradycyjnie jako potrzeby, które są jednostce niezbędne do biologicznego przeżycia (takie jak wyżywienie, odzież czy też dach nad głową). Zbiegiem czasu zaczęto wychodzić z założenia, że należy rozszerzyć zakres podstawowych potrzeb o potrzeby, które umożliwiają jednostce także funkcjonowanie w społeczeństwie. Dlatego zaczęto także zaliczać potrzeby związane z edukacją, wypoczynkiem, zdrowiem, środowiskiem, dostępem do kultury itp. W każdej kulturze potrzeby podstawowe są rozumiane inaczej. Idąc zgodnie z postępem cywilizacyjnym w niedługim czasie za potrzebę podstawową uznawane będą również Internet czy telefon komórkowy.

Ubóstwo rozpatrywane jest w kilku stopniowej skali:

- 1) Niedostatek – najłżejsza forma, polega na odstępstwie od dotychczasowego poziomu zaspokojenia potrzeb, np. ktoś ma nagle mniejszy dochód.
- 2) Nędza – skrajna forma ubóstwa, to sytuacja, gdy jednostka nie ma dochodu i nie ma mieszkania, nie może zaspokajać potrzeb egzystencjalnych.

Rodzaje ubóstwa:

- 1) Bezwzględne (absolutne) – dana jednostka/gospodarstwo domowe znajdują się poniżej pewnego przyjętego poziomu (linii, miary ubóstwa). Wyznaczanie ubóstwa (pomiar ubóstwa) absolutnego jest bardziej zasadny w stosunku do społeczeństw, gdzie jest niższy poziom życia.
- 2) Względne (relatywne) – jest wtedy, kiedy porównujemy poziom dochodów, konsumpcji, wydatków gospodarstwa domowego z przeciętnym poziomem wydatków, dochodów, konsumpcji w danym społeczeństwie. Względny pomiar ubóstwa stosowany jest w społeczeństwach zamożniejszych.

Ubóstwu sprzyja:

- brak pracy,
- niskie wykształcenie,
- wielodzietność,
- niepełnosprawność,
- patologie społeczne,
- wypadki losowe,
- kataklizmy.

Istotnym aspektem w przypadku ubóstwa jest również jego dziedziczenie. Ma ono miejsce, gdy każde następne pokolenie żyją w sferze ubóstwa. Zjawisko ubóstwa na terenie osiedla Wzgórze, na którym znajduje się Klub Słoneczny jest zjawiskiem widocznym. Całe osiedle składa się głównie z budynków socjalnych. Mieszkają tam ludzie o niskim statusie społecznym. W większości są to ludzie bezrobotni, utrzymujący się z zasiłków. Żyją oni w rodzinach wielodzietnych, gdzie dzieci często wychowują się z jednym rodzicem, bądź inny członek rodziny stanowi dla nich rodzinę zastępczą. Spotykając się z mieszkańcami tego właśnie osiedla przez rok, cała kadra reprezentująca Fundację Możesz Więcej obserwowała jaki wpływ ma ubóstwo na życie mieszkających tam dzieci. Jednym z problemów wynikających z niskich dochodów rodziny były ubrania, jakie dzieci z osiedla nosiły na co dzień. Niejednokrotnie zdarzyło się, że były one porwane, brudne, często za duże lub za małe. Z rozmów z dziećmi wynikało, że większość z ich ubrań pochodziła z miejsc, w których kupuje się ubrania z tak zwanej „drugiej ręki”, ponieważ rodziny nie stać było na nowe. Zdarzały się również przypadki, w których opiekunowie wydawali środki jakimi dysponuje rodzina na alkohol. Oczywiście na osiedlu Wzgórze mieszkają również rodziny i średnim i wysokim statusie finansowym. Stanowią oni jednak mniejszość populacji.

Dzieci z rodzin biednych często bywają wykluczone przez otoczenie, ponieważ mają mniej środków finansowych na współczesne gadżety. Nie biorą też udziału we wszystkich wycieczkach szkolnych. Kolejnym problemem wynikającym z ubóstwa jest problem głodu. Wychowankowie Klubu Słonecznego to w dużej mierze dzieci pochodzące w rodzin biednych. Ich ulubionym punktem zajęć była część z posiłkami. Kierownik placówki starał się przygotowywać podopiecznym rzeczy smaczne i zdrowe, które rodzice robią rzadko z braku czasu lub środków pieniężnych. Zdarzało się, że dzieci jadły mimo iż nie były głodne, tylko dlatego, że wiedziały, że to jedyna okazja by zjeść taki właśnie posiłek.

Zjawisko ubóstwa w rodzinie niekorzystnie wpływa na sytuację dziecka w grupie rówieśniczej. W szkole dziecko bywa odrzucane przez rówieśników z powodu wyróżniającego się stroju, braku przyborów szkolnych, zabawek i akcesoriów, gorszej higieny, braku śniadań i obiadów. Jeśli nie otrzymuje pomocy rodziców i nie ma warunków do odrabiania lekcji, często odznacza się gorszymi ocenami, co z kolei pociąga za sobą niechęć i wrogość nauczycieli. W wyniku tego podwójnego odrzucenia dziecko prędko odwraca się od szkoły, powtarza klasy i w konsekwencji zdarza się, że całkowicie żegna się z systemem edukacji. Ten zamknięty krąg prowadzi do powielania wzorca i braku wykształcenia w kolejnym pokoleniu, co w oczywisty sposób przekłada się na trudności w znalezieniu pracy i wyjściu z ubóstwa.

Kadra Fundacji Możesz Więcej wielokrotnie obserwowała osiedle Wzgórze, jego mieszkańców, ich domy i najbliższe otoczenie. W odległości kilku ulic od ulicy Sportowej domostwa są zaniedbane. Na podwórkach panuje nieład, otoczenie jest nieprzyjemne. Właściciele posesji o nie nie dbają. Na ulicach często można spotkać osoby pod wpływem alkoholu.

5. Niskie budżety domowe i niedostępność do dóbr wyższych.

Z uwagi na problem ubóstwa opisany w poprzednim punkcie, mieszkańcy osiedla Wzgórze nie mogą sobie pozwolić na współczesne dobra elektroniczne i nie tylko. Posiadają oni w większości proste lub najtańsze telefony komórkowe. Część z rodzin nie ma komputera w domu, duża część nie umie się nim posługiwać. Wynikają z tego problemy dzieci w szkole na zajęciach multimedialnych. Klub Słoneczny również nie jest zaopatrzone w stanowiska komputerowe, wychowankowie nie mogą uzupełniać tam braków wiedzy w tym zakresie.

Niski budżet domowy ogranicza również możliwości kulinarne domowników. Dzieci jedzą proste posiłki, zazwyczaj w domu. Rodziców nie stać aby zabierać ich do restauracji. Zarówno dieta, jak i warunki mieszkaniowe mają bezpośrednie przełożenie na zdrowie dzieci. Obok negatywnych skutków dla zdrowia i rozwoju fizycznego dziecka, bieda niesie też poważne zagrożenia dla jego prawidłowej socjalizacji. Wbrew pozorom, rodzice w rodzinach dotkniętych ubóstwem, często bezrobotni, nie poświęcają więcej czasu na wychowanie dzieci. Dodatkowo, dzieci w rodzinach ubogich często obciążone są większą ilością obowiązków domowych niż ich rówieśnicy. Częste jest także zjawisko pracy dzieci. Praca sezonowa dzieci w rolnictwie (w soboty i wakacje) jest cechą charakterystyczną biedy

w przejawiającej się na wsiach i w mniejszych miejscowościach. Bieda może także prowadzić do poszukiwania przez dzieci nielegalnych źródeł zarobkowania. Należy tu wymienić przede wszystkim drobne kradzieże i żebractwo.

Rodziny ubogie nie korzystają również z atrakcji takich jak kina, teatry, baseny. Są to rzeczy wymagające nakładów finansowych, niektórzy uczestnicy zajęć nigdy prywatnie nie byli w kinie. Rodziny takie nie mogą również pozwolić sobie na oryginalne ubrania. Współczesny świat nastawiony jest na nowoczesne technologie, markowe rzeczy. Ludzie zwracają na to uwagę i często oceniają innych przez pryzmat posiadania. Dzieci z rodzin, w których pieniądze nie stanowią problemu chwalą się przedmiotami drogimi, wakacjami z rodzicami za granicą, markowymi ubraniami. Dzieci wychowujące się w ubóstwie są stawiane w trudnych sytuacjach nie są biedne z własnego wyboru. Ich rola w społeczeństwie została im z góry narzucona przez rodziców. Czasami ubóstwo jest cechą dziedziczną, przechodzi z pokolenia na pokolenie. Osoby wychowywane w trudnej sytuacji materialnej przyzwyczajają się do tego stanu rzeczy i mając już własne rodziny nie umieją poradzić sobie w życiu i sprawić, że ich sytuacja się zmieni. Ludzie często są biedni, ponieważ łatwiej jest nic nie robić i dostawać zasiłek, żyć aby przeżyć, niż znaleźć pracę i podwyższyć status społeczny.

Najbardziej destrukcyjnym uczuciem jakie może dotknąć człowieka jest wstyd, a osoby borykające się z problemami finansowymi często ten wstyd odczuwają. Wpływa to negatywnie na ich psychikę, dołuje i sprawia, że tracą oni poczucie własnej wartości. Blokują się i ciężko im zmienić swój status społeczny. Nie czują się na tyle odważnie, aby dążyć do przemian. Dzieci odczuwają to zjawisko zdecydowanie boleśniej. Jeśli w ich życiu pojawił się taki właśnie problem, odbije się to na ich późniejszych decyzjach i wyborach.

W trakcie prowadzenia zajęć na placu zabaw przy ul. Widok w Starachowicach, animator oraz pedagog mieli okazję poznać dzieci na co dzień nie związane z Klubem Słonecznym. Byli to uczestnicy zajęć organizowanych przez Urząd Miasta, w wieku szkolnym między 6 a 12 rokiem życia. Po tygodniu zajęć kadra zdiagnozowała wiele potrzeb opisywanych dzieci. Przede wszystkim chodziło o organizację czasu wolnego. Dzieci spędzały wakacje na ulicy, grali w piłkę, jeździli na rowerze (nie wszyscy posiadali rowery), urządali sobie wyścigi. Dochodziło między nimi do sprzeczek i kłótni. Z nudów i braku aktywizującego ich zajęcia skupiali się na docinkach na swój temat. Pracownicy Fundacji przez 3 godziny dziennie wypełniali im czas zabawami, grami, konkursami, wyścigami.

Dzieci te bardzo chętnie uczestniczyły we wszystkich zajęciach. Mimo różnicy wieku między poszczególnymi uczestnikami zabaw, dogadywali się ze sobą, pomagali wzajemnie i potrafili się zorganizować. Zajęcia przypadły im do gustu. Doceniali pracę koordynatorów, współpracowali. W kolejnych dniach przybywali na plac zabaw przed prowadzącymi czekając na zajęcia. Zdecydowanie potrzebowali takiego „oderwania” od codzienności.

Po tygodniowej współpracy można było zaobserwować, jak bardzo brakuje tym dzieciom osób, które poświęcałyby im czas. Dzieci z rodzin borykających się z problemami finansowymi, wychowujący się w rodzinach niepełnych jak i zastępczych często są skazane na samotność. Pozostają same, a osoby sprawujące nad nimi opiekę zapewniają im tylko podstawowe potrzeby, nie interesując się ich czasem wolnym. W dobie tak mocno rozwiniętej cywilizacji ciężko jest spotkać dzieci bawiące się na podwórkach czy spotykające się z rówieśnikami na wspólnej zabawie na ulicy. Zazwyczaj spędzają czas wolny w domach, przy elektronicznych gadżetach. W przypadku rodzin średnio zamożnych lub bogatych, dzieci spędzają dużą część czasu wolnego na zajęciach dodatkowych (tańce, balet, karate, nauka języków obcych, zajęcia uzupełniające braki w edukacji szkolnej). Dzieci z rodzin ubogich nie uczęszczają na takie zajęcia z dwóch powodów. Pierwszy z nich dotyczy pieniędzy. Większość tych zajęć jest dodatkowo płatna. Drugim powodem jest stwierdzenie przez rodziców, że takie zajęcia nie są potrzebne. Skoro opiekunowie nie korzystali z takich rozwiązań, to dlaczego ich potomstwo ma brać udział w zajęciach pozalekcyjnych. Dzieci te automatycznie wykluczane są z grona rówieśników w szkole, brakuje im wspólnych tematów do rozmowy. Wykluczenie z grona rówieśników jest bardzo znaczącym efektem ubóstwa i ma duży wpływ na kwestię ewentualnego wychodzenia z biedy. Rodziny ubogie nierzadko doznają syndromu „zamknięcia się w sobie” — nie mając środków na uczestnictwo w życiu społecznym, zrywają kontakty ze znajomymi i zamykają się kręgu rodzinnym.

Ten wzór jest przejmowany przez dzieci, które dodatkowo borykają się z ciągłym poczuciem wstydu, o którym mowa była w poprzednich punktach, wobec rówieśników z bogatszych rodzin. W efekcie zdarza się, że dzieci nie chcą uczestniczyć w dodatkowych zajęciach, wycieczkach czy koloniach, nawet jeśli są one finansowane przez pomoc społeczną czy organizacje charytatywne.

6. Problemy dotyczące Klubu Słonecznego, jako placówki świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach.

Klub Słoneczny, jako placówka świadcząca zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach prowadzony przez Starachowicki Korpus Armii Zbawienia znajduje się przy ulicy Sportowej 5, w budynku własnościowym Armii. Czynny jest 3 razy w tygodniu przez 3-4 godziny. Klub prowadzony jest przez Panią Kierownik Bożenę Olszewską. Mieści się w budynku, który był kiedyś lokalem restauracyjnym. Znajduje się tam jedna duża sala, będąca jednocześnie miejscem spotkań członków Starachowickiego Korpusu Armii Zbawienia. Dodatkowo znajdują się tam jeszcze 2 pomieszczenia przeznaczone już tylko do użytku dzieci, ze stolikami, trampoliną i basenem z piłkami. Placówka wyposażona jest w profesjonalną kuchnię, z większością sprzętu, który stanowi pozostałość po restauracji. Placówka finansowana jest wyłącznie z funduszy Armii, co wystarcza jedynie na zatrudnienie Kierownika placówki, media, dożywianie dzieci 3 razy w tygodniu oraz niezbędne potrzeby. Brakuje wykwalifikowanej kadry, instruktorów-wychowawców, co mogłoby wydłużyć godziny otwarcia i zwiększyć frekwencję. Z uwagi na to, że dzieci są pod opieką jednego wychowawcy-kierownika, nie mają możliwości brania udziału w zróżnicowanych zajęciach. Średnio miesięcznie do Klubu przychodzi 10 osób. Jest to środowisko zamknięte, wychowankowie bardzo dobrze się znają, niejednokrotnie połowa uczestników zajęć to rodzeństwo. Rzadko przychodzą nowe osoby. Mimo ogromnego zaangażowania Kierownika placówki trudno zorganizować innowacyjne zajęcia przy braku nakładów finansowych.

W placówce świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach brakuje również profesjonalnego wyposażenia ułatwiającego prace z dziećmi, między innymi stanowisk komputerowych. Oświetlenie nie sprzyja wykonywaniu czynności przy braku dziennego światła. W miesiącach zimowych w Klubie jest zimno, zdarzyło się, że przez tydzień nie było bieżącej wody, ponieważ zamarzła w rurach dopływowych.

Z uwagi na braki kadrowe świadcząca zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach nie jest w stanie zaopiekować się młodzieżą z osiedla Wzgórze. Jest jak najbardziej otwarta na nowych członków, jednak ciężko jest pogodzić jednemu wychowawcy zajęcia dla dzieci w wieku szkolnym i ponadgimnazjalnym jednocześnie. Na osiedlu, a także w jego pobliżu nie ma miejsca, w którym młodzież mogłaby spędzać swój wolny czas, gdzie mogłaby się spotykać, rozmawiać, szukać pomocy, spędzać czas w przyjaznej atmosferze.

II. Diagnoza kontekstu społecznego.

Sytuacja społeczna danego regionu, miasta wynika z jego historii, położenia geograficznego, liczby mieszkańców, struktury, wykształcenia mieszkańców i wielu innych elementów. Właściwa diagnoza jest zatem niezwykle ważna i wpływa na późniejsze efekty podjętych działań.

Zgodnie z diagnozą zawartą w Gminnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Starachowice na lata 2016-2025 obszar rewitalizacji w Starachowicach charakteryzuje intensyfikacja negatywnych zjawisk w sferze społecznej przy jednoczesnym występowaniu negatywnych zjawisk w sferach: gospodarczej, środowiskowej, funkcjonalno-przestrzennej i technicznej. Obszar zamieszkały charakteryzuje przede wszystkim wysoki odsetek osób bezrobotnych i korzystających z zasiłków Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Starachowicach, ubóstwo, problemy alkoholowe, niska aktywność społeczna oraz niska jakość przestrzeni publicznych¹.

Starachowice w 2016 roku według danych Urzędu Statystycznego w Kielcach zamieszkiwało 49 939 tys. osób², z czego 3012 osób korzystało z jednego bądź kilku świadczeń Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Starachowicach, w tym 2325 osoby z powodu ubóstwa, 69 osób z powodu bezdomności, 573 z potrzeby ochrony macierzyństwa, 2102 z powodu bezrobocia, 1201 z powodu niepełnosprawności, 1712 z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby, 881 z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, 81 z powodu przemocy w rodzinie, 486 z powodu alkoholizmu³.

Co ważne liczba osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym na terenie Miasta Starachowice jest znacznie większa niż występująca w rejestrach jednostek miasta. Z informacji przekazanych przez MOPS w Starachowicach wynika, że jednak nie wszyscy mieszkańcy decydują się na skorzystanie z pomocy odpowiednich ośrodków wspierających rodziny, ze względu na ograniczone zaufanie do instytucji publicznych (brak realnego wsparcia uzyskanego w przeszłości).

Problemy obecne w Starachowicach dotyczą także dzieci i młodzieży oraz ich rodzin. Z doświadczenia rocznej pracy coacha, pedagoga i animatora z dziećmi oraz ich rodzinami z Osiedla Wzgórze w Starachowicach zaobserwowano, w jaki sposób zmiany w organizacji

¹ Gminny Program Rewitalizacji dla Gminy Starachowice na lata 2016-2025, s. 7-8.

² https://kielce.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_swietokrzyskie/portrety_gmin/powiat_starachowicki/Starachowice.pdf

³ Dane przedstawione na podstawie raportu MOPS Starachowice za I-III kwartał 2017 roku.

pracy dorosłych, tryb i czas ich pracy lub jej całkowity brak osłabiły kontrolę rodziców i lokalnych społeczności nad młodymi ludźmi. Zarówno coach, pedagog i animator, realizujący badania w działaniu w ramach swoich obserwacji, rozmów i pracy organicznej potwierdzili niewątpliwie coraz to większą demoralizację młodych osób, często niepełnoletnich oraz coraz bardziej widoczne i nagminne wpadanie przez nich w nałogi. Jest to zatrważające i niebezpieczne zjawisko, widoczne również w Starachowicach, które prowadzi od przestępczości i przemocy, samobójstw i ucieczek z domu, swobody seksualnej i wczesnego rodzicielstwa, wreszcie do udziału w skrajnych ugrupowaniach politycznych, grupkach kulturowych np. satanistycznych. Co więcej, obecnie podkreśla się fakt coraz większej skali tych zjawisk u coraz młodszych osób.

Tego rodzaju problemy i zagrożenia w różnym stopniu dotyczące dzieci i młodzieży zaobserwowane i zdiagnozowane zostały przez pracowników Fundacji Możesz Więcej, realizujących badania w działaniu. Problematykę dotyczącą zagrożeń poruszono także w trakcie wizyty studyjnej, która miała miejsce w Warszawie w dniach 29.03.2017r. – 31.03.2017r.

Na podstawie obserwacji animatora, coacha i pedagoga, rozmów z dziećmi i młodzieżą oraz pracownikami MOPS należy stwierdzić, że problemy związane z prawidłowym funkcjonowaniem dzieci w ich rolach społecznych charakterystycznych dla ich wieku nie są prawidłowo przez nie realizowane. Dzieci i młodzież zagrożone są demoralizacją, która przekłada się na upadek moralności, rozwiązłość obyczajów, zepsucie, jak również brak karność, szacunku do osób starszych oraz dyscypliny. Obecnie młodemu pokoleniu w Starachowicach brakuje pozytywnych wzorców, widoczna jest pauperyzacja, przy jednoczesnym kulcie pieniądza oraz siły. Brakuje alternatyw jeśli chodzi o spędzanie wolnego czasu, na co zwracają uwagę dzieci i co zaobserwowano w kontaktach bezpośrednich.

Według wskazań specjalistów realizujących przez rok badania w działaniu, a także obserwacji samych dzieci i młodzieży ze Starachowic, w tym wychowanków w prowadzonej przez naszą Fundację Świetlicy Środowiskowej w Starachowicach, na sięganie po alkohol czy dopalacze często wpływa dysfunkcja w rodzinie i otoczeniu czy też brak możliwości rozwojowych, brak miejsc do spędzania wolnego czasu oraz uboga oferta wsparcia, możliwości rozwoju, proponowana przez istniejące placówki (wynikająca

z niedofinansowania pracy z dziećmi i młodzieżą w środowisku otwartym), osamotnienie, brak sensu w życiu oraz wiele innych bezpośrednich i pośrednich czynników.

Ponadto często dzieci i młodzież postrzegana jest jako jednolita grupa. Mówi się, że wszyscy młodzi są źli i niewychowani. Jak sami młodzi ludzie ze Starachowic podkreślają jest to dla nich krzywdzące. Każdy sygnał wysyłany przez dzieci i młodzież w postaci picia, palenia, narkotyków, uzależnienia od wirtualnego świata czy też każdego innego uzależnienia jest sygnałem dla nas dorosłych, krewnych, znajomych, nauczycieli, sprawujących opiekę nad młodym człowiekiem, że coś niepokojącego się z nim dzieje, że potrzebuje on pomocy. Czasem wystarczy rozmowa, innym razem potrzeba poważniejszej interwencji.

Świat narzeka na dzieci i młodzież. Jak zaobserwowali pedagog, animator, coach coraz rzadziej dorośli myślą o tym, by pomóc młodym ludziom w dzisiejszym zwariowanym, medialnym świecie w zrozumieniu siebie, odnalezieniu swojego miejsca i swojego sposobu na życie. Podobne wnioski i spostrzeżenia wyniesiono z udziału w wizycie studyjnej w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w Warszawie. Bardzo często młody człowiek, sięgając po używki szuka ucieczki od otaczającego go świata, niesprawiedliwości

i niezrozumienia. Nie jest to dobry sposób zapomnienia o problemach, ale młodzi ludzie często są przekonani, że to jedyna odpowiedź na każdy dramat młodości. Od używania już tylko krok do uzależnienia, z czego dzieci i młodzież rzadko zdają sobie sprawę, co potwierdziło się w trakcie rozmów z pedagogiem i coachem w ramach badań w działaniu. Przyczynami uzależnień dzieci i młodzieży są sytuacje rodzinne. Na taki nałóg narażone jest szczególnie dziecko, które wychowało się w rodzinie patologicznej, gdzie jedno z rodziców nadużywało alkoholu lub innych używek.

Podobne problemy występujące wśród dzieci i młodzieży obserwują również wychowawcy w prowadzonej od stycznia 2017 roku przez Fundację Możesz Więcej Świetlicy Środowiskowej „Sukces” w Starachowicach, która powstała w ramach utworzonego przez Fundację wspólnie z Gminą Starachowice Starachowickiego Centrum Interwencji Kryzysowej, oferującego kompleksowe wsparcie opiekuńczo-wychowawcze, osobiste, rodzinne i społeczne dla 462 osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, oraz ich otoczenia, w tym rodzin i dzieci. Ponadto w oparciu o wizytę studyjną i badania w działaniu można stwierdzić, iż w bardzo dużym stopniu wpływ na młodego człowieka mają rówieśnicy i środowisko, w jakim dzieci i młodzież są wychowywani, w jakim każdego dnia przebywają. Młodzi ludzie nie myślą często o konsekwencjach swoich zachowań i tzw. „pierwszego razu”. Zazwyczaj nie kończy się on wraz z tym pierwszym. Doskonałą okazją do spróbowania czegoś zakazanego są wszelkiego rodzaju imprezy, zabawy, dyskoteki, urodziny, czas wakacji i ferii. W towarzystwie, gdzie większość korzysta z używek, a nie ma w nim odpowiedzialnego dorosłego człowieka, trudno jest być asertywnym i powiedzieć „nie”. Dzisiejszy świat chce być modnym. Używki są popularne wśród nastolatków i wielu za tą modą podąża, chcąc być lepszym od swoich kolegów. Dlatego tak ważna jest rola świetlicy, która – poprzez swoje działania – wpływa na całą grupę młodych ludzi i jednocześnie na każdego z nich z osobna.

Dojrzewanie i eksperymentowanie są ściśle ze sobą powiązane. Dzieci i młodzież intryguje to, co wydaje się im związane z dorosłością: alkohol, narkotyki, pieniądze etc. Naturalną cechą tego okresu jest chęć wypróbowania wszystkiego, co się da. Często zdarza się też, że młodzi sięgają po używki „na złość” rodzicom i innym dorosłym. To co zakazane kusi bardziej.

Zagrożeniem dla współczesnych młodych ludzi są również niewątpliwie media i Internet. Ich gwałtowny rozwój niekorzystnie wpływa na dzieci i młodzież. Zamiast żyć

i rozwijać się w realnym, prawdziwym świecie, uciekają one w wirtualną rzeczywistość, gdzie jest im łatwiej, gdzie można udawać kogoś, kim się nie jest i ukrywać przed problemami.

Z obserwacji podopiecznych świetlic i placówki świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach, w ramach badania w działaniu, ale także wizyty studyjnej należy wyciągnąć wnioski, iż szybkie tempo zmian społeczno-ekonomicznych, które obserwujemy stało się powodem narastania problemów związanych z dysproporcjami, jakie pojawiają się wśród dzieci i młodzieży w zakresie edukacji, narastania zjawiska wykluczenia społecznego młodych ludzi i zagrożenia patologiami wśród dzieci i młodzieży. Dzieci i młodzież powinny przyjmować role: synów i córek, wnuczek i wnuczków, uczniów i uczennic, kolegów i koleżanek, przyjaciół i przyjaciółek etc. W wyniku działań dorosłych, jak i samych dzieci wymienione wcześniej role są niewłaściwie wykonywane przez dzieci i młodzież.

Z obserwacji coacha i pedagoga wynika, że tak jak w SP nr 1 w Starachowicach na co dzień coraz częściej to uczniowie wraz z rodzicami dyktują warunki współpracy z nauczycielami i dyrekcją. Z analizy dzienników i rozmów z nauczycielami szkoły, w której zbierano informacje na potrzeby niniejszego opracowania, wynika, że nauka dla ponad 60 proc. uczniów nie ma znaczenia, wystarczy tylko zdać, nieważne jak. Pozostanie w klasie na kolejny rok nie jest dla nich niczym złym. W szczególności pojawiają się problemy z dziećmi w klasach V i VI szkół podstawowych oraz I, II szkół gimnazjalnych. Stan taki wynika z postaw rodziców tych dzieci. W oparciu o wywiady środowiskowe oraz informacje przekazywane przez dyrektorów i nauczycieli szkół, z którymi Fundacja Możesz Więcej współpracuje, w tym SP nr 1 w Starachowicach, okazuje się, że rodzice, coraz mniej czasu poświęcają swoim dzieciom. Powodem tego jest często patologiczny charakter rodzin, w których żyją lub w innych przypadkach pogoń za zarobkami kosztem czasu poświęconego dzieciom. W takich rodzinach we wdrażaniu dyscypliny kładzie się nacisk na władzę, a nie na zasady. W wyniku zaniku rodzin wielopokoleniowych nie ma osób, które poza rodzicami mogłyby się opiekować na co dzień dziećmi i przekazywać im wartości. Z naszych obserwacji i doświadczeń wynika, że dzieci i młodzież z takich rodzin cechuje się niskim poziomem empatii, empatycznego poczucia winy i zachowania prospołecznego. Osoby takie myślą wyłącznie o ochronieniu siebie i przetrwaniu, a nie przybieraniu perspektywy innej osoby. Często dla młodych ludzi pozbawionych opieki rodziców i rodziny jedyną rozrywką

jest wypicie piwa na osiedlowym boisku lub na przystanku, wybite szyby w oknie pobliskiej szkoły podstawowej czy znęcanie się nad młodszym kolegą by ten dał im pieniądze na papierosy. Dodatkowo obok zaczyna wyrastać druga duża grupa dzieci i młodzieży, które zamiast konstruktywnie i zdrowo spędzać czas z rówieśnikami, jako kolegę wyznaczają sobie komputer ślęcząc godzinami przed szklanym monitorem, grając w gry np. wzmagające agresję lub uciekając w wirtualny świat portali społecznościowych zatracając siebie.

Ponadto na kształtowanie właściwych postaw i zachowań u dzieci i młodzieży duży wpływ ma czas wakacji, w którym pracownicy świetlicy mogą w swobodny sposób pracować z podopiecznymi w ich środowisku naturalnym. Wakacje to czas wolności, radości oraz swobody dzieci i młodzieży. Jest to okres szczególny, w którym dzieci i młodzież posiadają dużo niezagospodarowanego czasu wolnego. Czas wolny w życiu dziecka ma szczególne znaczenie, gdyż efekty pracy wychowawczej zależą w dużym stopniu od tego, jaką ilością czasu dziecko dysponuje, jakie wpływy na niego oddziałują, gdzie i jak go spędza. Może więc on być dobrodziejstwem, czasem, w którym można rozwijać, kształtować osobowość, ale może być też czasem bezwartościowym dla rozwoju dziecka, a nawet czynnikiem demoralizującym. Ważnym środkiem zapobiegającym takiemu niebezpieczeństwu jest odpowiednie przygotowanie dzieci do racjonalnego spędzania czasu wolnego już od najmłodszych lat, ponieważ już wtedy kształtuje się wiele upodobań i nawyków. Zasoby czasu wolnego wyznaczają pewne ramy czasowe dla różnych zachowań składających się na wzory spędzania tego czasu. Dlatego też niebagatelną sprawą jest wielkość tego czasu pozostająca do dyspozycji dzieci i młodzieży. Należy stwierdzić, iż na ilość czasu, jakim oni dysponują wyłącznie na własne zainteresowania i potrzeby wpływa wiele czynników niezależnych od dzieci i młodzieży (np. nakładane przez rodziców obowiązki domowe). Jednocześnie samym zwiększeniem budżetu czasu wolnego nie można stymulować aktywności dzieci i młodzieży w tym czasie, form jego spędzania, wzorów zachowań, jakie zechce w nim realizować.

Bardzo ważnym aspektem pracy z dziećmi i młodzieżą jest zwrócenie uwagi na sposób spędzania przez nie czasu wolnego. Wiąże się to ściśle z przeciwdziałaniem patologiom i uzależnieniom, o których wspominaliśmy wcześniej. Działalność profilaktyczna może odbywać się w środowisku pozaszkolnym dzieci i młodzieży poprzez realizację programów i warsztatów profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom.

Podjęcie inicjatyw profilaktycznych w świetlicach w znacznym stopniu może przyczynić się do podnoszenia efektywności oddziaływań profilaktycznych także w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym, gdyż wówczas dzieci i młodzież znajdują się w zaufanym miejscu, w którym – jak wynika z obserwacji – czują się dobrze i bezpiecznie. W związku z tym stosowanie profilaktyki służy promowaniu zdrowego stylu życia, wolnego od uzależnień od jakichkolwiek środków psychoaktywnych, przemocy i agresji. Pedagog, animator, coach w swoich działaniach wychodzą z założenia, że Świetlica Środowiskowa jest miejscem kompleksowego rozwoju dzieci i młodzieży. Dodatkowo to neutralne miejsce, jeżeli chodzi o odbiór dzieci i młodzieży. To w takim miejscu jak świetlica, znając sytuację wychowanków, można wpływać na wychowanków przy wykorzystaniu nieformalnych kontaktów oraz znając sytuację wychowanków z różnych perspektyw. Celem działań Świetlicy jest walka z beczynnością, nudą i brakiem alternatyw, które są największymi wrogami dzieci i młodzieży ponieważ prowadzą do destrukcji i zagubienia.

III. Plan działań usprawniających funkcjonowanie Klubu Słonecznego jako placówki świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach.

Priorytetowymi zadaniami pracowników Fundacji Możesz Więcej była pomoc placówce jaką jest Klub Słoneczny, wsparcie pracowników, prowadzenie rozpoznania wśród dzieci, ich rodzin jak i mieszkańców pobliskiego osiedla, wskazania możliwych rozwiązań dla wewnętrznych problemów Klubu, zaproponowanie nowych możliwości współpracy z dziećmi po zapoznaniu się z ich potrzebami, a także pomoc w stworzeniu placówki opiekuńczo-wychowawczej jaką jest świetlica środowiskowa. Przez rok pracy coach, animator oraz pedagog przekazywali swoją wiedzę kierownicze placówki oraz dzieciom. Wprowadzone zostały następujące zmiany:

1. Klub Słoneczny na początku współpracy czynny był 3 razy w tygodniu. Środa była dniem, w którym w zajęciach uczestniczyły dzieci w wieku szkolnym, między 7 a 12 rokiem życia; w czwartek zajęcia prowadzone były dla dzieci w wieku przedszkolnym i młodszym, w prowadzeniu zajęć i opiece nad młodymi podopiecznymi pomagali dziadkowie dzieci, natomiast piątek był dniem dla młodzieży, do Klubu przychodzili wtedy osoby w wieku gimnazjalnym. Nie było podziału na sekcje, Kierownik placówki dostosowywała zajęcia do upodobań dzieci. Po roku współpracy placówka zmieniła

sposób prowadzenia zajęć, ujednociliła grupę wiekową, każde dziecko może przychodzić w dowolnym dniu. Każdy dzień natomiast charakteryzowały inne zajęcia. W środy odbywała się sekcja kulinarna, w czwartki sekcja plastyczna natomiast w piątki sekcja muzyczno-artystyczna. Dzięki zniesieniu podziału na kategorie wiekowe wzrosła frekwencja w placówce. Zwiększyło się również zaangażowanie dzieci w poszczególne zajęcia. Istotnym elementem zmian był fakt, że zajęcia odbywały się regularnie, a tematy zajęć wychowankowie mogli poznawać z tygodniowym wyprzedzeniem, co pozwalało im się przygotować do zajęć.

2. Wprowadzenie do placówki nowych i interesujących pomysłów na zajęcia dla dzieci.

Wśród zajęć znalazły się między innymi:

- 1) Zajęcia z treningu twórczego myślenia.** Trening Myślenia Twórczego określany jest jako trening pomysłowości czy kreatywności. Umiejętności twórcze można rozwijać jak każdy inny rodzaj aktywności, tak więc twórczość nie jest cechą wrodzoną i można ją kształcić, bo zdolność tworzenia istnieje w każdym człowieku. Zadaniem treningu jest głębsze uwrażliwienie postrzegania, świadomości własnej motywacji i samoakceptacji, co dokonuje się podczas zabaw, gier słownych i ćwiczeń interaktywnych. To zajęcia dla ludzi, którzy oczekują od siebie samych większej pomysłowości, giętkości, elastyczności myślenia, wrażliwości intelektualnej. Zajęcia wykorzystują ćwiczenia ruchowe, elementy literatury, dramy, plastyki, techniki itp. Podczas pozornej zabawy uczestnicy zajęć poznają techniki, metody i mechanizmy działania Treningu Myślenia Twórczego i uczą się ich wykorzystywania, początkowo rozwiązując wymaginowane problemy, a następnie walcząc w codziennym życiu z przeciwnościami losu. Zajęcia odbywają się w grupach, co sprzyja lepszej mobilizacji uczestników, a także możliwości porównywania się z innymi. Ważnym elementem współpracy z młodymi wychowankami było pokazanie im kilku nowych, nieznanych Klubie Słonecznym technik plastycznych. Wychowankowie Klubu Słonecznego wykazują duże zaangażowanie w tworzeniu prac plastyczno-technicznych, jednak brakowało im już pomysłów na nowe zajęcia.
- 2) Warsztaty profilaktyczne** – celem warsztatów profilaktycznych było zapobieganie negatywnym zjawiskom wśród dzieci i młodzieży, uświadamianie konsekwencji płynących z podejmowanych decyzji a także kształtowanie właściwych postaw

społecznych. Oddziaływanie profilaktyczne ma szczególne znaczenie w odniesieniu do dorastającego pokolenia. Okres adolescencji to pomost pomiędzy dzieciństwem a dorosłością, to czas intensywnych zmian biologicznych, psychicznych i emocjonalnych młodych ludzi. Jest to również okres podejmowania wielu ryzykownych zachowań. Podczas warsztatów poruszano m.in. tematykę uzależnień dot. alkoholu, papierosów, uzależnienia od komputera; wartości w życiu człowieka, zajęcia promujące zdrowy styl życia.

- 3) Zajęcia animacyjne** – rekreacyjno-sportowe - między innymi organizowanie torów przeszkód; zabawy z chustą Klanza; spacer po najbliższej okolicy połączone z pogadankami na temat tradycji i historii miasta Starachowice; gry terenowe (podchody); rajdy rowerowe; wyjścia na pobliski plac zabaw; Zajęcia integracyjne – zabawy polegające na wzajemnym poznawaniu się uczestników poprzez zapamiętywanie imion, gry słowne, zabawy inscenizacyjne; Zajęcia motywujące – zajęcia, w trakcie których uczestnicy ukierunkowywali swój wysiłek na wspólny cel. Każde zajęcia poza funkcją rozrywki pełniły również funkcję rozwojową uczestników, uczyli się oni pracować w grupie, kierować grupą jak i umiejętności podporządkowania się liderowi w celu osiągnięcia wspólnego celu.
- 4) Zajęcia przedsiębiorczości dla młodzieży w wieku gimnazjalnym.** Na tych zajęciach uczestnicy mieli przygotować projekt własnej firmy. Polegało to na stworzeniu i wypromowaniu własnej marki, zaczynając od tworzenia projektów wstępnych, przez niemalże profesjonalnie wykonane logo firmy, charakterystyka działalności, informacje dotyczące konkurencji w najbliższej okolicy, plan działania na najbliższych kilka lat. Uczestnicy zajęć dostali również dokumenty niezbędne do założenia profesjonalnej działalności i skrupulatnie je wypełniali. Przygotowanie wszystkich projektów odbywało się na kilku spotkaniach. Młodzież bardzo się zaangażowała, całość zakończyła się przedstawieniem prac nauczycielom w szkołach, do których młodzież uczęszcza.
- 5) Zajęcia rozwijające zainteresowania dzieci** – wybór tematyki zajęć dostosowany został do zainteresowań i oczekiwań dzieci. Wychowankowie Klubu Słonecznego w szczególności lubią zajęcia plastyczne, artystyczne oraz kulinarne. Dla dziewcząt zorganizowane były zajęcia dot. wizażu, które spotkały się z dużym zaciekawieniem z ich strony.

Podczas zajęć pracownicy Fundacji „Możesz Więcej” zauważyli, że dzieci potrzebują aktywnego rozwoju, wielu bodźców i wyzwań. Lubią aktywnie spędzać czas, lubią rywalizację. Poprzez udział w zajęciach dzieci doskonały umiejętności ruchowe, zdolności motoryczne, postawę czy zahartowanie ciała. Uczyły się jak aktywnie spędzać czas wolny. Dzieci przekonały się o tym, że ruch nie tylko czyni człowieka sprawniejszym, ale i mądrzejszym. Poprzez zajęcia dzieci mogły odkrywać swoje uzdolnienia i talenty, miały lepszy nastrój oraz poczucie spełnienia i zadowolenia, w lepszym stopniu poznały siebie i otoczenie.

Dokumentacja placówki - w ramach współpracy z Klubem Słonecznym coach przygotował Kierownika placówki merytorycznie, pod względem prowadzenia Świetlicy Środowiskowej. Przedstawił sposób przygotowania odpowiednich dokumentów jak i ich wypełniania. Między innymi:

- listy obecności wychowanków w poszczególnych dniach,
- pozwoleń na wyjścia dzieci poza teren placówki,
- sprawozdań z działalności,
- regulaminu organizacyjnego Świetlicy,
- rocznego planu pracy Świetlicy,
- statutu Świetlicy,
- dziennika zajęć, zawierającego krótki opis zajęć oraz podpis osoby prowadzącej zajęcia.

Wielokrotnie przeprowadzone zostały również rozmowy na temat prowadzenia Świetlicy Środowiskowej i zasad jej funkcjonowania. Chodzi dokładnie o przepisy regulujące funkcjonowanie placówki opiekuńczo-wychowawczej dotyczące:

- bezpieczeństwa i Higieny Pracy,
- bezpieczeństwa pożarowego,
- wymagań Stacji Sanitarno Epidemiologicznej,
- zgłoszenia działalności do odpowiednich instytucji
- szukania sposobów na dofinansowanie działań.

IV. Sprawozdania z realizacji działań w ramach realizacji pracy coacha, pedagoga oraz animatora.

Sprawozdanie z pracy coacha za okres od 10.2016 roku do września 2017 roku.

W ramach działań coach w Klubie Słoneczko, jako placówce świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach zwrócił w szczególności uwagę na fakt, iż placówka prowadzona jest przez związek wyznaniowy jakim jest Kościół Armia Zbawienia w Rzeczypospolitej Polskiej, który jest chrześcijańskim wyznaniem protestanckim. Od momentu wejścia do pomieszczeń, w których znajduje się placówka na pierwszy rzut oka widać wpływ związku na prowadzenie placówki. Pracownicy w placówce są ubrani w uniformy, które także wskazują przynależność do związku wyznaniowego. W trakcie zajęć dzieci i młodzież słuchają włączanych przez pracowników pieśni religijnych.

Zgodnie z analizą action research wśród zidentyfikowanych problemów, coach wyróżnił:

1. Po stronie dzieci i młodzieży:
  - a) niski status materialny
  - b) niski status społeczny
  - c) niskie aspiracje życiowe
2. Po stronie placówki:
  - a) dzieci nie odrabiają lekcji,
  - b) brak współpracy pomiędzy placówką, a szkołą oraz innymi instytucjami mającymi wpływ na funkcjonowanie dzieci i młodzieży,
  - c) brak dokumentów, które wymagane są zgodnie z Ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
  - d) brak kadry spełniającej wymogi dotyczące kwalifikacji osób zatrudnionych w placówce opiekuńczo-wychowawczej wsparcia dziennego,
  - e) monotematyczne zajęcia,
  - f) brak wolontariuszy,
  - g) nierozwijanie poprzez zajęcia dodatkowych umiejętności u dzieci i młodzieży z wiązanych z komunikacją oraz z funkcjonowaniem w grupie rówieśniczej,
  - h) nie funkcjonuje w ogóle praca wychowawcza z rodzicami, ani wspólne działanie na rzecz rozwoju dzieci,
  - i) braku nowych podopiecznych w placówce

Oczekiwania i potrzeby ze strony dzieci dotyczące placówki świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach:

1. Urozmaicenie zajęć świetlicowych.
2. Organizowanie wspólnych wycieczek, rajdów.
3. Pomoc w nauce.

Mocne strony placówki świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach:

1. Pozytywny odbiór opiekuna placówki, przez dzieci i rodziców.
2. Ścisła współpraca z Bankiem Żywności.
3. Dobre wyposażenie w sprzęt, pomoce i urządzenia służące do spędzenia czasu wolnego.
4. Odpowiednia liczba pomieszczeń w placówce, gwarantująca bezpieczeństwo i spełnienie norm zgodnie z wymogami ustawowymi.
5. Neutralne traktowanie placówki przez najbliższych mieszkańców.

U podopiecznych uczęszczających do placówki świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach wykazano następujące mocne strony:

1. Otwarte na nowe osoby prowadzące zajęcia.

Podsumowując działania coacha zwrócono uwagę, iż placówka oczywiście ma potencjał do tego aby stworzyć w niej bezpieczne środowisko do nauki, zabawy i wypoczynku. Jest ona jednak na ten moment niegotowa kadrowo i organizacyjnie do spełnienia wymogów stawianych placówce opiekuńczo-wychowawczej wsparcia dziennego.

Sprawozdanie z pracy pedagoga za okres od 10.2016 roku do września 2017 roku.

W ramach działań pedagog w Klubie Słoneczko, jako placówce świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach zwrócił w szczególności uwagę, na fakt, że placówka jest nie tylko dla dzieci tam przebywających ale również jest główną siedzibą Armii Zbawienia w Starachowicach. Przejawia się to również w wystroju tam panującym, który wyglądem przypomina kościół.

Zgodnie z analizą action research wśród zidentyfikowanych problemów, pedagog wyróżnił następujące:

1. Po stronie dzieci i młodzieży:
  - a) Podopieczni placówki to osoby wywodzące się ze środowisk zagrożonych patologiami i wykluczeniem społecznym.

- b) Podopiecznych charakteryzują deficyty w funkcjonowaniu, a także zaległościami w nauce szkolnej.
  - c) Młodsze dzieci niechętnie wypowiadają się na tematy dotyczące ich sytuacji, nie mają ochoty i potrzeby głębszej analizy problemów i ich rozwiązania.
2. Po stronie placówki:
- a) Nieuporządkowane, zbędne rzeczy tworzące ogólny chaos w placówce.
  - b) Oświetlenie, które jest nieprzystosowane do wymogów, zbyt słabe i męczące dla oczu.
  - c) Brak oferty dla dzieci, w postaci pomocy w nauce szkolnej, w odrabianiu lekcji.
  - d) Brak zajęć pobudzających kreatywność u dzieci.
  - e) Nieprawidłowo prowadzona dokumentacja placówki.
  - f) Negatywne nastawienie dyrektorów szkół, którzy nie zgodzili się na bezpośrednie dotarcie do uczniów z ofertą placówki, z uwagi na wątpliwości co do organizacji ją prowadzącej.

Oczekiwania i potrzeby ze strony dzieci dotyczące placówki świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach:

1. Pomoc w nauce szkolnej.
2. Możliwość udziału w zajęciach ogólnorozwojowych dotyczących kształtowania pewnych norm i zasad społecznych, oraz zajęć profilaktycznych kształtujących postawę asertywną, wzmacniających pozytywne relacje w środowisku, promujących zdrowy tryb życia

Mocne strony placówki świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach:

1. Opiekun ma dobry kontakt z dziećmi oraz z ich rodzicami.
2. Dzieci chętnie opowiadają, o tym co u nich słychać, jaką mają sytuację w szkole, zwierzają się jej ze swoich problemów.
3. Pozytywnie nastawieni rodzice dzieci uczęszczających do placówki do opiekuna.
4. Prowadzenie codziennego dożywiania dzieci.

U podopiecznych uczęszczających do placówki świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach wykazano następujące mocne strony:

1. Dobrze rozwinięta umiejętność współpracy.
2. Aktywna postawa angażowania się w działania placówki.

W ramach swojej działalności pedagog prowadził zajęcia zgodne z indywidualnymi potrzebami dzieci. Działania były dostosowane do wieku dzieci i pozwalały na poznanie możliwości intelektualno-rozwojowych podopiecznych oraz na poznanie ich słabych i mocnych stron. Zajęcia dotyczyły głównie tematów związanych z pracami manualnymi, artystycznymi co cieszyło się dużym zainteresowaniem ze strony dzieci. Dodatkowo realizowane były różnego rodzaju pogadanki profilaktyczne, np. dotyczące agresji, asertywności, rozwiązywania konfliktów, dokonywania wyborów itp.

Podsumowując działania pedagoga zwrócono uwagę, iż dzieci bardzo chętnie uczestniczą w zajęciach, a tematyka zajęć wzbudza ich zainteresowanie. Każde dziecko chętnie i swobodnie wypowiada się. Podczas zajęć dzieci potrafiły współpracować ze sobą oraz wyciągnąć odpowiednie wnioski. Zajęcia profilaktyczne (promujące zdrowy styl życia i o tematyce uzależnień) również spotkały się z dużym zainteresowaniem ze strony dzieci. Zajęcia pozwoliły ocenić, na jakim poziomie kształtuje się wiedza dotycząca podejmowanych tematów. Wprowadzone zmiany w organizacji pracy placówki przyniosły pozytywne skutki. Poprawie uległa frekwencja dzieci.

Sprawozdanie z pracy animatora za okres od 10.2016 roku do września 2017 roku.

W ramach działań animator w Klubie Słoneczko, jako placówce świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach zwrócił w szczególności uwagę na prowadzenie placówki przez organizację religijną, jaką jest Armia Zbawienia, gdzie większość działań na jej obszarze ma charakter religijny. Wszystkie prowadzone w placówce zajęcia skupiają się na wierze w Boga. Dzieci uczestniczą w spotkaniach biblijnych, słuchają religijnych piosenek i poruszają się po obszarze, którego wystrój przypomina kościół.

Zgodnie z analizą action research wśród zidentyfikowanych problemów, animator wyróżnił:

1. Po stronie dzieci i młodzieży:
  - a) do placówki uczęszczają wyłącznie dzieci z rodzin wielodzietnych, biednych, rozbitych,
  - b) niskie wyniki w nauce,
  - c) opóźnienie w wielu dziedzinach życia
2. Po stronie placówki:
  - a) brak pomysłów na działania,
  - b) brak dodatkowych osób do pracy,

- c) program działań Klubu nie uwzględnia grup wiekowych oraz stanu zdrowia podopiecznych,
- d) mieszkańcy Starachowic nie są zainteresowani działaniami placówki, odbija się to na niskiej ilości wychowanków,
- e) Klub Słoneczko nie współpracuje z żadną ze szkół w okolicy,
- f) negatywne wrażenie wystroju placówki,
- g) brak odpowiedniego oświetlenia, niskie temperatury w pomieszczeniach,
- h) ogólny bałagan i brak uporządkowania,
- i) brak nowych, kreatywnych, innowacyjnych działań i zajęć,
- j) w placówce dzieci nie odrabiają lekcji,
- k) epatowanie religijnością odstrasza potencjalnych podopiecznych placówki.

Oczekiwania i potrzeby ze strony dzieci dotyczące placówki świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach:

1. Większa liczba wychowawców i instruktorów z nowymi, świeżymi pomysłami.
2. Dostosowane zajęcia do wieku i umiejętności podopiecznych.
3. Pomoc w nauce, w odrabianiu lekcji.

Mocne strony placówki świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach:

1. Bardzo duże zaangażowanie opiekuna w placówce.
2. Dobry kontakt opiekuna z rodzicami wychowanków.
3. Dokładna znajomość sytuacji każdej rodziny, na bieżąco prowadzone rozmowy z dziećmi o tym, co się dzieje w ich domach.
4. Zaufanie podopiecznych w stosunku do opiekuna.

U podopiecznych uczęszczających do placówki świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach wykazano następujące mocne strony:

1. Chętnie biorą udział w organizowanych zajęciach.
2. Angażują się w działalność placówki, biorą udział w zbiórkach żywności.
3. Nie nudzą się szybko.
4. Potrafią współpracować ze sobą.

Podsumowując działania animatora zwrócono uwagę, iż podopieczni bardzo lubią sportową rywalizację, świetnie sprawdzają się w zadaniach, w których trzeba wykazać się koordynacją ruchową. Są one kreatywne i pozytywnie podchodzą do nowych zadań.

Założeniem pracy animatora było, że przedstawienie pracownikom Klubu wielu pomysłów na zajęcia z dziećmi. I to się udało. Animator pokazał wiele prostych metod tworzenia prac plastycznych; sztuki robienia decoupage; tworzenie prostych, ale efektownych prac świątecznych. Oprócz zajęć plastycznych wprowadzono również wiele nowych zabaw integracyjnych dla wychowanków, a także quizy i konkursy o których nie słyszeli. Klub Armii Zbawienia, przy współpracy z Urzędem Miasta ma szansę stać się dobrze prosperującą Świątlicą, potrzebna jest tam jednak pomoc finansowa, na wyposażenie placówki i dodatkową kadrę wychowawców i instruktorów.

VII. Ewaluacja procesu.

Niezbędnym elementem do podsumowania i ewaluacji rocznej pracy na terenie miasta Starachowice, było spotkanie z rodzicami dzieci uczęszczających regularnie na zajęcia w Klubie Słonecznym, którzy mieszkają na osiedlu Wzgórze. Spotkanie to przeprowadzone zostało przez Coacha, Pedagoga i Animatora.

Podczas spotkania z mieszkańcami prowadzący opowiedzieli o swoich dotychczasowych działaniach na terenie gminy, o współpracy z Urzędem Miasta, o założeniach projektu rewitalizacji osiedla a także o współpracy z wychowankami Klubu Słonecznego. Rodzice uważnie wysłuchali prezentacji, po czym sami zabrali udział w dyskusji. Poruszyli temat potrzeb swoich dzieci związanych z najbliższym otoczeniem oraz Klubem Słonecznym. Najważniejszym punktem była kadra pracująca w placówce. Rodzice jednogłośnie stwierdzili, że bardzo by chcieli, aby w Klubie odbywały się urozmaicone zajęcia z wykształconymi w danej kategorii osobami, zajęcia pozwalające na rozwój dzieci umysłowy jak i ruchowy. Ważnym elementem byłyby zajęcia językowe (język angielski i język niemiecki), a także matematyczne. Rodzice uczestniczący w spotkaniu w większości posiadali więcej niż dwoje dzieci, zgłaszali, że brakuje im czasu na dokładną pomoc w nauce swoim podopiecznym, nie zawsze też są w stanie sprostać oczekiwaniom współczesnej edukacji.

Wspólnie z mieszkańcami prowadzący zastanawiali się nad pozarządowymi źródłami finansowania. Pomysły dotyczyły między innymi nawiązania kontaktu z firmami na terenie miasta Starachowice. Firmy te w ramach współpracy mogłyby podarować placówce na przykład meble, z których już nie korzystają bądź sprzęt elektroniczny, który do pracy biurowej jest już nieodpowiedni, natomiast w Klubie cieszyłby się zainteresowaniem

wychowanków. Pomysły dotyczyły również zbiórek publicznych jak i funduszy pozyskanych z odliczenia 1% podatku na rzecz Klubu Słonecznego.

W celu zaangażowania dzieci i młodzieży do działań istotnym pomysłem było nawiązanie współpracy z domami dziecka, domami opieki, schroniskami dla zwierząt, w których to miejscach wychowankowie, po obowiązkowym szkoleniu, mogliby odbywać wolontariat. W ramach współpracy wolontaryjnej padł również pomysł nawiązania współpracy z pobliskimi szkołami, z których uczniowie, w ramach wolontariatu udzielaliby korepetycji wychowankom placówki.

Potencjał placówki jaką jest Klub Słoneczny jest duży z tego względu, że jedyna tego typu placówka na terenie osiedla Wzgórze w Starachowicach. Zapotrzebowanie społeczne na wsparcie placówki opiekuńczo-wychowawczej, też jest duże. Z obserwacji, jak i z rozmów z dziećmi wynika, że chętnie skorzystałyby ze wsparcia w pomocy w nauce i szerszej pomocy w rozwoju zainteresowań, a także pomocy i wsparcia psychologiczno-pedagogicznego, którego w tym momencie w placówce nie ma. Charakter placówki bardziej skłania się w kierunku bawialni, a mniej w kierunku placówki opiekuńczo-wychowawczej wsparcia dziennego.

Do wykorzystania w pełni potencjału placówki, niezbędne jest pozyskanie dodatkowych pracowników, albo wolontariuszy, którzy z jednej strony przyczynią się do wsparcia kierownika placówki w organizacji zajęć dla dzieci i młodzieży, a z drugiej będą się mogli zająć promocją placówki i pozyskaniem dodatkowych uczestników zajęć.

Wszelkie działania pedagoga, coacha, animatora w ramach badań w działaniu polegające na wsparciu eksperckim dla placówki świadczącej zadania świetlicy środowiskowej w Starachowicach zakończyły się stworzeniem „Schematu działania Świetlicy Środowiskowej w Starachowicach”. Zrealizowanie założeń schematu przyczyni się do zmiany sytuacji mieszkańców Osiedla Wzgórze korzystających ze wsparcia placówki oraz wesprze rozwój dzieci i młodzieży z tego terenu.